

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 15, NUMBER 1, 2026

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 15, No. 1, 2026

KIRÁLY, R.: Kubátová, H.: Christian Nationalism, Nation-Building, and the Making of the Holocaust in Slovakia (*Book review*). *Annales Scientia Politica*, Vol. 15, No. 1 (2026), pp. 51–53.

RÓBERT KIRÁLY

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: robert.kiraly@unipo.sk

KDE LÍŠKY DÁVAJÚ DOBRÚ NOC: KREŠŤANSKÝ NACIONALIZMUS A HOLOKAUST NA SLOVENSKU

Kubátová, H.

Bratislava: N Press, s.r.o., 2025. 344 s.

ISBN 978-80-8230-328-8

RÓBERT KIRÁLY

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: robert.kiraly@unipo.sk

Autorka recenzovanej knihy predstavuje zaujímavú a pútavú historickú exkurziu do temného obdobia tzv. Slovenského štátu, ktoré dodnes patrí medzi najkontroverznejšie obdobie v histórii nášho národa. Pridanou hodnotou knihy je pritom autorkino zameranie sa na perifériu, t. j. východné Slovensko, a nie na mocenské centrum. Pre čitateľov tak vytvára intelektuálny zážitok, nakoľko predstavuje mnohé neznáme faktory, ktoré zapríčinili vzostup HSĽS a ich fašistickej ideológie. Ako konštatuje samotná H. Kubátová: „Väčšina štúdií o fašizme sa delí na politické dejiny, ktoré analyzujú politické elity a charakter režimu, a na sociálne dejiny, ktoré sa zameriavajú na etnické násilie vrátane holokaustu, najmä z pohľadu ‚zdola.‘ V tejto knihe chcem ukázať, že stojí za to skúmať obe perspektívy paralelne. Zameriavam sa na vzťah medzi centrom a východným pohraničím Slovenského štátu, ale aj na vzťahy medzi jednotlivcami a skupinami, ktoré počas vojny získali moc“ (Kubátová, 2025, s. 29).

Predkladaná kniha sa delí na celkovo 6 kapitol, ktoré nás postupne sprevádzajú históriou tohto temného obdobia slovenských dejín. Ďalšou pridanou hodnotou knihy je sprostred-

kovanie dobových fotografií, ktoré vkusne dopĺňajú celkový historický obraz.

V rámci prvej kapitoly s názvom „Centrum“ sa autorka zameriava na udalosť 14. marca 1939, kedy bol vyhlásený vznik samostatného Slovenského štátu. Nešlo pritom o završenie stáročného úsilia slovenského národa – ako tomu dodnes propaganda hovorí – ale šlo o vznik bábkového štátu v podruží nacistického Nemecka, ktoré rozbitím Československa získalo strategickú výhodu v strednej Európe. Vznik Slovenského štátu však establishment na čele s J. Tisom muselo ideologicky zdôvodniť. H. Kubátová správne poukazuje na to, že v tomto prípade si vedenie Slovenského štátu zdôvodňovalo tento krok ako Božím zámerom. Tisovci to dokonca nazývali „zázrakom histórie.“ Do popredia sa tak dostávali prvky nacionalizmu a kresťanského vierovyznania, na čom mala stáť podoba slovenského fašizmu. Autorka v tomto kontexte korektne dodáva: „Premostenie ‚kresťanského‘ a ‚národného‘ poskytovalo myšlienkové základy nového štátneho zriadenia, a to bez ohľadu na skutočnosť, že v strane neexistovala zhoda na tom, nakoľko osobitá by slovenská podoba nemeckého po-

riadku vlastne mala byť“ (Kubátová, 2025, s. 50).

Dôkazom tohto konštatovania je aj fakt, že HSLS sa neskôr názorovo rozdelila na tzv. umiernené a radikálne krídlo, ktoré počas vojnových rokov vzájomne súperili o moc a priazeň A. Hitlera. Autorka sa ďalej zameriava na budovanie mocenských štruktúr. Ideologické ukotvenie totiž na vedenie štátu rozhodne nestačí, pričom mnohé štátne orgány (vrátane úradníckeho aparátu) boli ešte pozostatkom z čias 1. ČSR. H. Kubátová postupne predstavuje kreovanie Bratislavy ako hlavného mesta nového štátu, ale aj upevňovanie hraníc, ktoré boli výrazne narušené ešte pred 14. marcom 1939, pričom boli ohrozované aj po tomto období.

V kapitole č. 2 s názvom „Periféria“ sa autorka venuje východnému Slovensku. Hľadá odpovede na otázky, odkiaľ pramenila podpora HSLS zo strany obyvateľstva periférie, či akým spôsobom miestni obyvatelia vnímali protižidovské opatrenia. Poukazovala na rozvoj dopravnej a energetickej infraštruktúry, a celkové sľuby zo strany vlády o zvyšovanie životnej úrovne. Aj vtedy si politickí predstavitelia uvedomovali, že bez podpory roľníckej triedy nebudú schopní plnohodnotne implementovať svoje mocenské ambície do praktického života.

Východ tak bol mimoriadne dôležitou súčasťou plánov HSLS, avšak ako to už býva, nie všetky sľuby sa podarilo naplniť, čo neskôr vyvolávalo nevôľu. Summa summarum, ako konštatuje H. Kubátová: „[...] východ Slovenska slúžil pri meraní úspechu slovenského národného projektu ako dôležitý referenčný bod“ (Kubátová, 2025, s. 99). Autorka správne poukazuje na to, že HSLS a spol. museli vybudovať nielen dôveru u bežných obyvateľov tejto periférie, ale predovšetkým presvedčiť miestne elity (vysokopostavených úradníkov, cirkevných predstaviteľov, učiteľov a ďalších aktérov) o správnosti vytvorenia samostatného Slovenska a o správnosti druženia sa s nacistickým Nemeckom, ktorý nás malo podľa vládnej garnitúry chrániť pred externými (napr. pred nepriateľmi Nemecka, ale aj Maďarskom), ako aj internými (židia, rómovia, ...) „nepriateľmi.“

V poradi tretej kapitole s názvom „Prikázanie“ sa autorka venuje vplyvu katolíckeho viero-
vyznania v novom Slovenskom štáte. Vplyv

mnohých cirkevných hodnostárov, a samozrejme aj J. Tisa ako rímskokatolíckeho kňaza, bol nespochybniteľný. Kým niektorí sa Židov a ostatné prenasledované skupiny obyvateľstva snažili zachrániť (napr. krstom, alebo poskytnutím úkrytu), mnohí sa stali vernými služobníkmi režimu a svoje poslanie v podobe protižidovských pogromov vnímali ako božiu nevyhnutnú prozreteľnosť. Aj preto sa režim Slovenského štátu častokrát označuje za klérofašistický, aj keď dodnes medzi historikmi nepanuje konsenzus v tomto prívlastku. Autorka tento stav vníma slovným spojením „kresťanský nacionalizmus“, ktorého prvky identifikovala v prejavoch vrchných politických predstaviteľov, ako aj v propagandistických médiách typu Gardista, či Slovák. Ako sama uvádza: „Kresťanský nacionalizmus v tejto knihe vnímam ako jednu z ‚kategórií praxe‘ – nástroj, ktorým politickí aktéri formovali nielen spôsob, akým ľudia vnímali svet, ale aj rámec, cez ktorý široká verejnosť interpretovala každodenný život a jeho možné zmeny“ (Kubátová, 2025, s. 127). Okrem „národného“ a „kresťanského“ bol pre režim typický ešte jeden pilier, na ktorom mal stáť slovenský národ. Išlo o princípy na báze nemeckého *Volksgemeinschaft*, a teda práce, rasovej čistoty a zdravia. Autorka ďalej analyzuje ďalšie ideologické prvky typické pre režim, čo nebolo vôbec jednoduché, nakoľko aj samotní predstavitelia Slovenského štátu nemali úplnú predstavu o tom, čo slovenský národný socializmus vlastne znamená.

V kapitole č. 4 s názvom „Dopyt“ autorka, okrem iného, analyzuje spoluprácu miestneho obyvateľstva pri prenasledovaní židov. Cituje z mnohých listov, ktoré zaslali bežní obyvatelia či už z periférií, ale aj z iných oblastí štátu, kde občania sami udávajú židov, alebo ľudí, ktorí im nejakým spôsobom pomáhajú. Ich motivácia pritom bola jednoduchá – majetok. Mnohí občania mali predstavu, že po udaní toho ktorého „nepriateľa“ budú môcť arizovať, alebo sa inak zmocniť majetkov po odvlečených ľuďoch. Zaujímavosťou v tomto kontexte ale je, že to občas prinášalo problém aj samotnému režimu. Vážna formulácia nepriateľa slovenského národa bola taká obsérna, že do jej právnej elasticity mohol spadať prakticky ktokoľvek, kto robil niečo podozrivé. Podozrievavosť sa však ukázala ako veľmi subjektívne vnímanie reality, a tak mnohé udavačské žiadosti boli vyhodnotené ako neoprávnené. Oči a uši reži-

mu, ako autorka nazýva týchto udavačov, tak neboli (našťastie) spoľahlivým zdrojom informácií.

V predposlednej 5. kapitole s názvom „Progres“ sa autorka zameriava na stav periférnych miest a na to, do akej miery sa darilo naplňať sľuby dané zo strany HSLS. Ako príklad tam uvádza mestá Medzilaborce, Prešov či Sninu. Za všetky potenciálne neduhy v regiónoch, napríklad šírenie chorôb a celková zaostalosť, boli zodpovední židia a iní nepriatelia režimu. Hľadanie sebareflexie u J. Tisa a spol. tak bolo márne. Nešlo však iba o problémy súvisiace s infraštruktúrou, zamestnanosťou a hygienou. Režim si ako jeden z hlavných cieľov stanovil aj budovanie kultúrneho ducha u nevzdelaných obyvateľov.

Aj preto sa po mestách a dedinách periférie stavali kultúrne domy, ktoré mali slúžiť jednak na boj proti alkoholizmu (krčma už nebola stredom kultúrneho života obce), ale aj na celkové ovplyvňovanie obyvateľstva v prospech režimu. To bolo ale čoraz ťažšie, nakoľko s príchodom konca vojny začal byť nedostatok aj základného tovaru, pričom ceny na normálnych, aj čiernych, trhoch dosahovali stále nové výšiny. J. Tiso a spol. tak začali strácať podporu, o ktorú sa usilovali od marca 1939. Autorka však korektne na mnohých miestach preukazuje, že budovanie lepšej životnej úrovne šlo ruka v ruku s utrpením mnohých nevinných obetí fašistických represíí: „Modernizácia infraštruktúry mala byť symbolom pokroku Slovenska, zatiaľ čo odstránenie menšín posilňovalo ich tak či tak marginalizované postavenie. Civilizačné úsilie sa teda spájalo s hlbokou nespravodlivosťou a systematickým násilím“ (Kubátová, 2025, s. 244).

V poslednej kapitole s názvom „Kolaps“ sa H. Kubátová zameriava na posledné roky pred koncom II. svetovej vojny. Aj Slovensko v tom zohralo svoju úlohu, vďaka čomu sme sa ocitli na strane víťazov. Slovenské národné povstanie tvorí dodnes jeden z najvýznamnejších míľnikov našej histórie a ukázalo, že nie všetci boli stotožnení s režimom HSLS a nacistickým Nemeckom. Autorka postupne analyzuje, ako režim začal postupne kolabovať, ako sa frontová línia začala preháňať cez celé naše územie, až nakoniec vyústila do úplného vytlačenia nemeckých jednotiek. Poukazuje na rolu partizánskych jednotiek, ako aj na podporu sovietskych

vojakov, ktorí nám pomáhali oslobodiť sa z pod nacistickej diktatúry. Režim tak postupne slabol a jeho roky budovaný mocenský aparát sa otriasal v základoch, až sa nakoniec zrútil. Aj napriek tomu sa ale našli obyvatelia verní Nemecku a Tisovi, avšak ich vplyv bol postupom času čoraz viac marginalizovaný. Mnohí predstavitelia režimu utiekli do zahraničia. Niektorých sa však podarilo zadržať a postaviť pred spravodlivosť, a to vrátane najvyššieho predstaviteľa Slovenského štátu – J. Tisa. Záverom autorka zhrnula svoj pohľad na celú skúmanú problematiku nasledovne: „Skúmanie periférií poskytuje priestor na úprimnú konfrontáciu s minulosťou. Ukazuje, že násilná transformácia spoločnosti nebola len výsledkom centralizovaných rozhodnutí, ale prebiehala v komplexnom prepletaní politiky, ideológie a každodenného života. Bez tohto pohľadu na marginalizovaných a vylúčených, ale aj na tých, ktorí na daných procesoch získali, zostáva naše chápanie histórie neúplné, zraniteľné voči mýtom a povrchným zjednodušeniam. Práve na periférii sa odкрýva podstata toho, čím bolo kresťanské a národné Slovensko – a čím by už nikdy nemalo byť“ (Kubátová, 2025, s. 280). S tým sa v plnej miere stotožňujeme.

Záverom možno konštatovať, že knižné dielo H. Kubátovej „Kde líšky dávajú dobrú noc“ predstavuje výnimočný príspevok k poznaniu dejín Slovenského štátu, pričom jej hlavnou pridanou hodnotou je dôsledné prepojenie politických a sociálnych dejín s dôrazom na periférne regióny. Autorka citlivo a zároveň analyticky skúma dynamiku moci, ideológie a každodenného života vo vojnovom Slovensku, pričom do popredia stavia témy ako kresťanský nacionalizmus, antisemitizmus či modernizačné snahy režimu spojené s brutálnym potláčaním menšín. Kniha tak zároveň obohacuje diskusiu o charaktere slovenského fašizmu a jeho spoločenských koreňoch, čím otvára priestor aj na reflexiu súčasného historického vedomia. Práve z týchto dôvodov možno knihu odporučiť každému čitateľovi so záujmom o problematiku Slovenského štátu, holokaustu, ako aj širšieho kontextu druhej svetovej vojny. Ide o text, ktorý zanecháva trvalý intelektuálny a morálny dojem.